

КСП, визначене методом оцінки вартості зернових на основі даних економічного прогнозу, дорівнює: 455 грн. з ПДВ.

У зв'язку з тим, що отримані значення вартості різними методами мають різні цифрові порядки, за ринкову вартість приймається значення найбільш коректне та найбільш близьке до рівня ринкових цін, тобто у даному випадку, найбільш прийнятна, на наш погляд, для оцінки вартість, отримана методом аналогів продаж – 1999 та 2000 років та методом оцінки зернових на основі даних економічного прогнозу. Але дані минулого року не можуть застосовуватись повністю, оскільки змінилася кон'юнктура ринку, а спиратись лише на метод оцінки вартості зернових на основі даних економічного прогнозу представляє значний ризик – ціни на ринку України важко прогнозувати у зв'язку з впливом багатьох факторів. З урахуванням вище наведеного, вартість 1 га посіву озимої пшениці, у стадії незавершеного виробництва, на наш погляд, необхідно розраховувати як середнє арифметичне даних методу аналогів продаж і методу оцінки зернових на основі даних економічного прогнозу, що в даному конкретному випадку надало можливість визначити вартість незавершеного виробництва посівів озимої пшениці найбільш точно, у сумі 402,5 грн. з ПДВ.

Таким чином, використовуючи в розрахунках перехідні економічні дані в часі та просторі трьох вищезгаданих методів розрахунку оцінки незавершеного сільськогосподарського виробництва у рослинництві з приведенням результатів розрахунків до середніх величин, нами синтезовано нову методологію, це *синтетичний метод оцінки з використанням перехідних економічних даних та середніх величин*.

УДК 338.431.7: 634

ПРОМИСЛОВЕ САДІВНИЦТВО В ЗОНІ СТЕПУ

В.А. РУЛЬСВ – к.е.н., докторант Національного аграрного університету

В зоні Степу склались сприятливі природно-кліматичні умови для вирощування всіх плодових і ягідних культур, особливо кісточкових. За даними перепису плодових насаджень 1998 року в зоні сконцентровано 43,3% площ багаторічних насаджень. Висока щільність населення, особливо у Донбасі і Придніпров'ї, концентрація промислових об'єктів і зон відпочинку населення (узбережжя Чорного і Азовського морів, особливо Крим) велика наявність підприємств по переробці плодової продукції, розвиненість транспортної мережі, обумовлює необхідність і доцільність розвитку садівництва в цій зоні.

Однак, в садівництві Степу, починаючи з 1991 року переважають негативні тенденції: площі промислових садів скоротилися з 213,9 тис. га у 1991 р. до 143,9 тис. га у 1998 р., або на 70 тис. га (32,8%), виробництво плодово-ягідної продукції з кожним роком скорочується і галузь з високорентабельної перетворилась в економічно не вигідну. Слід зазначити, що з кожним роком виробництво плодової і ягідної продукції на одного мешканця скорочується. Так, середнє її виробництво скоротилося в Україні з 64 кг у 1986-1990р.р. до 23,3 кг у 1998р.

Промислове садівництво в зоні Степу складалось в умовах планової економіки бувшого Союзу за рахунок державних коштів Держава в централізованому порядку виділяла їх на створення плодкових насаджень, доводило завдання по об'ємам їх закладок, розміщенню серед областей, виробництву плодово-ягідної продукції і її розподілу по споживачам. В результаті форсованих темпів створення садів, їх площа в громадському секторі в зоні Степу у 1965 році складала 394,6 тис. га, або в 2,7 рази більше ніж зараз.

Площі плодкових насаджень в розрізі природно-кліматичних зон представлено в таблиці 1.

Аналіз даних таблиці 1 показує, що в зоні Степу площі промислових насаджень скоротилися з 250,4 тис. га у 1984р. до 143,9 тис. га у 1998р., що складає 51,1% площ всіх промислових насаджень України.

Причинами їх скорочення є відсутність зацікавленості сільськогосподарських підприємств в подальшому розвитку галузі. Відсутність державної підтримки садівництва у закладці плодкових насаджень, нестача власних обігових коштів у сільгосп підприємствах, а також довгий період їх окупності привів до того, що більшість багатогалузевих господарств фактично припинили займатись цією галуззю і обрали інші пріоритети.

Таблиця 1 – Площі плодкових насаджень по категоріям господарств і зонам, тис. га*

Зони	Всі категорії господарств		Колективні, підсобні і кооперативні		Особисті підсобні господарства		1998 р. до 1984 р. по колективним господарствам	
	1984 р.	1998 р.	1984 р.	1998 р.	1984 р.	1998 р.	Площа, га	%
Степ	377,6	187,9	250,4	143,9	127,2	42,8	-106,5	57,5
Лісостеп	356,0	169,9	196,9	124,2	159,1	45,3	-72,7	63,0
Полісся	113,6	51,0	43,6	25,9	70,0	25,0	-17,7	59,5
Карпати	54,8	25,1	23,5	12,6	31,3	12,5	-10,9	53,2
Україна	902,1	433,9	514,4	306,6	387,6	125,6	-207,8	59,6

*Розраховано за даними статистичного збірника перепису багаторічних насаджень в Україні (1998 р.)

Основні тенденції стану площ плодових насаджень наведені в таблиці 2.

Таблиця 2 – Площі плодових насаджень по категоріям господарств Степу, тис. га*

Зони	Всі категорії господарств		Колективні господарства		Особисті підсобні господарства		1998 р. до 1984 р. по колективним господарствам	
	1984 р.	1998 р.	1984 р.	1998 р.	1984 р.	1998 р.	Площа, га	%
АР Крим	77,5	47,0	64,0	42,6	13,5	4,3	-21,4	66,5
Дніпропетровська	47,9	24,9	27,7	14,6	20,3	10,2	-13,1	52,7
Донецька	55,9	19,9	33,0	14,0	22,9	5,9	-19,0	42,4
Запорізька	50,7	20,2	37,4	16,4	13,3	3,5	-21,0	43,8
Кіровоградська	30,8	11,8	19,3	8,5	11,5	3,1	-10,8	44,0
Луганська	28,9	13,0	14,8	8,7	14,0	4,2	-6,1	58,8
Миколаївська	22,6	12,7	14,0	10,6	8,9	2,4	-3,4	75,7
Одеська	39,9	24,9	25,6	19,1	14,3	5,4	-6,5	74,6
Херсонська	23,1	13,4	14,6	9,5	8,5	3,8	-5,1	65,0
Степ	377,6	187,8	250,4	143,9	127,2	42,8	-106,5	57,5

Аналіз стану плодових насаджень показує, що їх площа у всіх категоріях господарств скоротилася на 189,8 тис. га (50,3%), в тому числі в промисловому садівництві на 106,5 тис. га (42,5%) і особистих підсобних господарствах населення на 84,4 тис. га (66,4%). Велике скорочення плодових насаджень у господарствах населення пояснюється зміною методології обліку площ багаторічних насаджень, яка визначалась шляхом їх обміру, а не перерахунку плодових дерев на нормативну щільність їх посадки у попередньому перепису.

Найбільше скоротилися площі промислових плодових насаджень у Донецькій на 19 тис. га (57,6%), Запорізькій – 21,0 тис. га (56,2%), Кіровоградській – 10,8 тис. га (56,0%), Дніпропетровській – 13,1 тис. га (47,3%). Непокій та обставина, що в цих областях дуже висока щільність населення, особливо міського, а рівень споживання плодової продукції нижчий ніж в цілому по Україні.

Дослідження показали, що скорочення площ допущено в першу чергу в багатогалузевих господарствах. В АР Крим, Миколаївській, Одеській і Херсонській областях діють більш міцні спеціалізовані садівничі об'єднання, тому тут значно менше скорочення площ (24,3-35,0%).

Не додержується в галузі зони наукових рекомендацій щодо структури молодих насаджень у промислових садах, які складають 13,5%, а в Одеській – 6,4, Кіровоградській – 9,3, Херсонській – 12,6% областях,

АР Крим – 12,0%. Недоліки у відтворенні плодкових насаджень приводить до їх старіння, що відбивається на урожайності і якості плодової продукції, а в підсумку і на ефективності галузі. В зоні Степу в промисловому садівництві понад нормативний строк використовується 19,8 тис. га садів, що складає більше 16% плодоносних насаджень.

Промислове садівництво у ринковій економіці опинилось в незвичайній ситуації. Криза в найбільшій мірі з всіх галузей сільського господарства торкнулась промислового садівництва. У зв'язку з лібералізацією цін на промислову продукцію, введенням високих податків, а також різким скороченням платоспроможності населення, галузь перетворилась із високоприбуткової в збиткову. Крім того, приватизовані переробні підприємства і торгівля, знижували закупівельні ціни на плодovu продукцію, а господарствам доводилось реалізовувати її за низькими цінами, в багатьох випадках значно менше собівартості.

За відсутності обігових коштів, більшість господарств, особливо багатогалузеві, не могли забезпечити виконання технології виробництва плодової продукції. Садівництво, на відміну від інших галузей, сильно реагує на недодержання технології. Ці причини привели до зниження урожайності плодкових і ягідних культур, що і вплинуло на ефективність галузі.

В доринковий період на плодovu продукцію були встановлені фіксовані ціни, які забезпечували високу ефективність галузі, навіть при низькій урожайності і високому платоспроможному попиту населення на плодovu продукцію. Так, при середній урожайності 35,6 ц/га у 1990-1991р.р. багатогалузеві господарства зони мали рентабельність 92,3%. В 1991 році при урожайності 7,1; 9,9 і 9,4 ц/га Дніпропетровська, Запорізька і Одеська області мали в галузі садівництва в багатогалузевих господарствах відповідно 33,4, 48,0 і 52,7 відсотка рентабельності.

Але, з переходом до ринкових умов, починаючи з 1996 року, більшість багатогалузевих господарств зони, крім АР Крим і Миколаївської області почали працювати зі збитками, а в спеціалізованих господарствах корпорації “Держсадвинпром” з прибутками було тільки 5 обласних об'єднань з 8.

Тенденції економічної ефективності галузі садівництва представлені в таблиці 3.

Таблиця 3 – Економічна ефективність галузі садівництва по категоріях господарств зони Степу в доринковий і ринковий періоди

Показники	В середньому 1990-1991 р.р.		В середньому 1997-1998 р.р.		1997-1998 р.р. в % до 1990-1991 р.р.	
Площа плодоносних насаджень, га	105684	31540	80188	32509	75,8	103,0
Виробництво плодів, тис. т.	376,0	164,3	128,3	103,7	34,1	63,1
Урожайність, ц/га	35,6	52,1	16,0	31,9	44,9	61,2
Виробничі витрати на 1 га саду, крб/грн*	1446,8	1985,0	535,8	960,1	37,0	48,3
Затрати праці на 1 га саду, люд.-год.	302,5	345,4	219,6	252,9	72,6	73,2
Реалізовано продукції, тис. т.	397,7	172,8	105,8	95,7	26,6	55,2
Прибуток (збиток), всього: млн. крб/млн. грн*	174,7	84,3	-18,8	-10,3	-	-
- на 1 га саду крб/грн	1653,8	2674,8	-225,5	-317,8	-	-
Рівень рентабельності, %	92,3	101,5	-42,6	-29,9	-	-

*В 1990-1991 р.р. показники дані в карбованцях, а в 1997-1998 р.р. – в гривнях

Дослідження показують, що площі плодоносних насаджень в багатогалузевих господарствах за останні 8 років скоротилися на 24,2%, а в спеціалізованих господарствах концерну “Укрсадвинпром” збільшилися на 3,0% за рахунок входження до його складу нових господарств. Темпи зниження виробництва плодів у багатогалузевих господарствах в 1,8 рази вище, ніж у спеціалізованих. Спостерігається значне скорочення витрат праці і виробничих витрат на 1 га саду, а також їх різниця по багатогалузевим і спеціалізованим господарствам. В порівнянні з 1990-1991 р.р. затрати праці в багатогалузевих і спеціалізованих господарствах скоротилися відповідно на 72,6% і 73,2%.

Зі зниженням рівня інтенсифікації галузі, спостерігається скорочення урожайності по багатогалузевим господарствам на 55,1% (з 35,6 до 16,0 ц/га) і по спеціалізованим – на 38,8% (з 52,1 до 31,9 ц/га). Валові збори скоротилися відповідно на 85,9% і 36,9%.

Дослідження підтверджують, що в галузі садівництва зони Степу негативні тенденції мають глобальний характер і окремо кожне господарство не в змозі вирішити ці проблемні питання.

В цілях виведення галузі садівництва з кризового становища необхідно в державі знайти можливість надання пільгових кредитів на

створення молодих плодкових насаджень; звільнити від податку на землю площі молодих неплодоносних садів; знизити податки на плодovu продукцію, як таку, що швидко псується; поновити держзамовлення на продукцію садівництва, яка надходить до бюджетних установ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агропромисловий комплекс України: стан та перспективи розвитку (1999-2000) /За ред. П.Т. Саблука, М.Я. Дем'яненко, М.Ф. Кропивка. К.: ІАЕ, УААН, 1999. – 335 с.
2. Статистичний збірник "Садівництво, виноградарство та хмелярство України (Відп. За випуск О.М. Прокопенко. – К.: 1999. – 213 с.